

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

РАДЧЕНКО ТЕТЯНИ МИХАЙЛІВНИ

**«ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи за другим рівнем вищої освіти (магістр)

Миколаїв – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. За нинішніх умов глобалізації пріоритети розвитку людини та забезпечення високої якості життя населення є визначальними чинниками загальнолюдського прогресу. Жодній державі світу ще не вдавалося досягнути вагомих показників рівня та якості життя без радикального підвищення життєвих стандартів й ефективних інвестицій у людський та соціальний капітал.

Усебічний розвиток людського фактора та розбудова ефективної системи соціальних взаємозв'язків стають ключовою передумовою формування стратегічних переваг країн у сучасному глобальному конкурентному середовищі. З огляду на це, вагомого значення для високопродуктивного відтворення інтелектуальної функції людини, соціалізації економічного життя загалом набуває соціальна політика держави як один із найважливіших напрямів державного регулювання.

Сучасна конституційна побудова Української держави орієнтована насамперед на формування соціальної державності, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечать гідне існування та вільний розвиток людини. Втілення в життя такої соціальної політики вимагає об'єднання зусиль усіх гілок та рівнів публічної влади, а також широкої підтримки з боку громадянського суспільства.

Стан наукової розробки теми. Проблеми формування та ефективної реалізації державної соціальної політики в різних її аспектах знайшли відображення в наукових працях К. Аденауера, С. Баркера, Е. Баумхайєра, Т. Ганслі, Л. Лейсерінга, Т. Маршалла, А. Мюллера, Армака, А. Пігу, Дж. Роулса, П. Спікера, Ш. Фур'є, Л. фон Штайна та ін. Класикою моделювання соціальної політики та обґрунтування належного рівня її фінансового забезпечення є ідеї таких вчених і політиків, як У. Беверідж, О. фон Бісмарк, Ф. Вільямс, В. Джордж, Г. Еспінг-Андерсен, М. Кшеужопольські, С. Лейбфрід, У. Лоренц, Р. Мішра, Т. Тілтон, Р. Тітмусс, А. Сіаров, Р. Уїлдінг, Н.

Фернісс, М. Феррер та ін. Вагомий внесок у дослідження означеної проблематики зробили й лауреати Нобелівської премії з економіки А. Дітон, А. Сен, Дж. Стігліц.

В українському науковому просторі вона стала предметом дослідження таких науковців: Л. Баранник, Л. Безтелесна, О. Беляєв, М. Головатий, С. Горянська, О. Гупало, В. Деріга, С. Качула, О. Кириленко, Л. Клівіденко, А. Крупнік, О. Крюков, Е. Лібанова, Г. Лопушняк, М. Мальований, В. Никифороенко, С. Онишко, М. Панченко, Н. Пігуль, А. Сіленко, В. Скуратівський, О. Тулай, М. Туленков, А. Шевчук, С. Юрій, А. Ягодка та ін.

Об'єктом дослідження є державна соціальна політика в Україні.

Предметом дослідження є організація соціального захисту територіальної громади міста Миколаєва в умовах децентралізації.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сутності, змісту й процесів організації соціального захисту Миколаївської територіальної громади в умовах децентралізації.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

- охарактеризувати основні наукові підходи щодо дослідження організації соціального захисту;
- дослідити нормативно-правове забезпечення процесів становлення та реалізації державної соціальної політики;
- виявити проблеми становлення та розвитку соціального захисту в територіальних громадах України;
- проаналізувати систему соціального захисту в Миколаївській територіальній громаді;
- вивчити міжнародний досвід організації соціального захисту в територіальній громаді;
- обґрунтувати шляхи розбудови ефективної системи соціального захисту в громадах України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження проблеми є системний та комплексний підходи. Для теоретичного осмислення аспектів

проблеми застосовувалися методи аналізу та синтезу (аналіз нормативно-правового забезпечення процесів формування та реалізації соціального захисту; вивчення зарубіжного досвіду реалізації соціального захисту; визначення шляхів підвищення ефективності реалізації соціального захисту на рівні територіальних громад; визначення структури та функцій виконавчих органів місцевого самоврядування, відповідальних за реалізацію соціального захисту), узагальнення (вивчення процесів, механізмів та інструментів децентралізації та її вплив на соціальний захист; основних напрямків реалізації соціального захисту на рівні територіальних громад), історичний та логічний методи (вивчення розробленості теми дослідження в науковій літературі; дослідження проблемних аспектів реалізації соціального захисту; вивчення особливостей реформування системи соціального забезпечення на сучасному етапі державотворення).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі виявлені особливості й механізми організації соцзахисту на прикладі територіальної громади.

Основні положення дослідження, що визначають наукову новизну одержаних результатів наступні:

– уточнено поняття «соцзахисту», під яким варто розуміти, соціальний інститут, метою якого є вирішення відповідних соціальних та економічних проблем громадян;

– визначено, що система соцзахисту базується на двох чинниках: інституціональне середовище і стабільний рівень ресурсного забезпечення, тому для України побудова системи соцзахисту повинна передбачати: мінімальний пакет соціального забезпечення і доступного медичного страхування;

– запропоновано напрями модернізації механізму управління і регулювання системою соцпослуг на рівні територіальної громади, що забезпечуватиме її постійне оновлення відповідно до потреб отримувачів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості

використання теоретичних висновків і практичних результатів дослідження у навчальному процесі при підготовці студентів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Апробація результатів роботи відбувалася на науковому форумі: «Могилянські читання – 2021: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (2021р.) м. Миколаїв.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінок, з яких 81 – основного тексту. Робота містить 16 рисунків та 11 діаграм. Список використаних джерел налічує 135 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, а саме те, що у період розвитку самостійності української держави виникає потреба у розробці нових підходів до формування соціально-економічної політики, спрямованої на вирішення соціальних проблем.

Тому, однією з проблем залишається реформування системи соціального захисту, обслуговування та надання допомоги малозабезпеченим верствам населення. Воно має спрямовуватись на розроблення нових механізмів реалізації чинних законодавчих актів з питань соціальної політики, послідовне здійснення заходів щодо розвитку та зміцнення системи соціального захисту, вдосконалення механізму фінансування, надання державної соціальної допомоги, що забезпечить гарантований рівень соціального захисту малозабезпечених верств населення.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження соціального захисту в територіальній громаді» охарактеризовано основні наукові підходи щодо дослідження організації соціального захисту та нормативно-правове

забезпечення процесів формування та реалізації державної соціальної політики.

Зазначено, що соцзміст в ринковій економіці здатен розкривати властиву особистості соціальну ініціативу, творчу активність, здібності людини, а також стимулювати процес реалізації соціального потенціалу і виступати основою процесів соціальної мобільності, підпорядковуючи свій розвиток насамперед потребам та інтересам людини. Основними підходами до розуміння соціального захисту на сьогодні залишаються: система соціальних виплат, державних гарантій, соціальна захищеність.

У другому розділі «Особливості організації соціального захисту в територіальних громадах в умовах децентралізації» проаналізовано проблеми становлення та розвитку соціального захисту в територіальних громадах України. Зокрема, проаналізовано систему соцзахисту Миколаївської міської територіальної громади та зроблено наступні висновки:

- питання соцзахисту населення в громаді здійснюється службами у справах дітей, структурними підрозділами місцевими органами виконавчої влади, на договірних засадах районними (міськими) центрами соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, територіальними центрами соціального обслуговування;
- впровадження нової моделі управління у сфері соцзахисту має за мету створення та розвиток повноцінного життєвого середовища для громадян і задоволення їх потреб у соціальному захисті;
- реалізація соцпрограм спрямована на поглиблення адресності, тому відбувається реформування системи соцпослуг з метою підвищення їх якості.

У третьому розділі «Основні напрями та перспективи реформування соціального захисту» охарактеризовано міжнародний досвід організації соціального захисту в територіальній громаді та визначено, що врахування світового досвіду побудови «концепції соцдержави», дозволяє розробити систему соцзахисту в Україні й наблизити її до стандартів країн ЄС.

Обґрунтовано шляхи розбудови ефективної системи соціального захисту

в громадах України. Аналіз організації соцзахисту в ОТГ в умовах децентралізації показує, що системи соцпослуг потребує реформування з метою підвищення їх якості, посилення адресності, підвищення ефективності та наближення до потреб отримувачів послуг; модернізації механізму управління і регулювання системою соцпослуг, що забезпечуватиме її постійне оновлення відповідно до потреб отримувачів; створення Єдиного соціального реєстру на базі Реєстру застрахованих осіб Пенсійного фонду України, щоб забезпечити максимальну інтеграцію з іншими державними реєстрами та базами даних. Поступово відмовитися від паперових довідок та документів, які необхідні для визначення права особи на державні допомоги та пільги, відповідно до законодавства.

ВИСНОВКИ

1. Державна соцполітика – це дії держави в соціальній сфері, що підкріплені необхідними організаційними і фінансовими ресурсами й розраховані на певні соціальні результати.

Незважаючи на те, що головним суб'єктом соціальної політики є держава, поряд з нею активну роль у соціальній політиці виконують інші, недержавні суб'єкти, зокрема, профспілки й політичні партії.

Наукові підходи, щодо визначення предмета нашого дослідження, відображають різні погляди авторів до сутності даного поняття, але об'єднує їх те, що під соціальним захистом розуміється лише той обсяг соціальних гарантій, що безпосередньо надається державою і повинен реалізовуватися в рамках державної соціальної політики.

Основними підходами до розуміння соціального захисту на сьогодні залишаються: система соціальних виплат, державних гарантій, соціальна захищеність.

2. Правовим першоджерелом національного законодавства України у сфері формування та реалізації державної соцполітики вважаються документи,

розроблені міжнародним співтовариством ООН. Зокрема, в якості загальної основи політики соціального розвитку резолюцією Генеральної Асамблеї ООН проголошено «Декларацію соціального прогресу та розвитку».

Дослідивши українське законодавство у напрямі соцзахисту та соцполітики, виявлено що, правовою основою державної соціальної політики є наступні законодавчі акти України (Конституція України, «Кодекс законів про працю України», «Про відпустки», «Про охорону праці», «Про професійний розвиток працівників»); «Про соціальний діалог в Україні», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців», «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»; («Про зайнятість населення»); «Про оплату праці», «Про прожитковий мінімум», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про індексацію грошових доходів населення»; «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю».

3. Виявлено, що в процесі реалізації реформи децентралізації, коли повноваження з надання соцпослуг населенню були передані з центрального рівня на місцевий, тобто – ОМС ТГ, соціальна нерівність у сучасному українському суспільстві створює негативний економічний ефект, який спостерігається в динаміці соціально-економічного розвитку. Усе це свідчить про неефективність державної соцполітики у зазначеній сфері, її залежність від популістських обіцянок учасників виборчих кампаній. Виходячи з викладеного все очевиднішою стає ключова роль соціальної і гуманітарної складової в модернізації державного управління на регіональному/місцевому рівні з метою призупинення деструктивних соціогуманітарних процесів та створення підґрунтя для подальшого дієвого забезпечення соціальних і культурних прав людини, розвитку системи соціальних відносин, гарантій соціальної безпеки та підвищення якості життя населення, вирівнювання соціогуманітарного розвитку регіонів, нарощування соціогуманітарного потенціалу українського суспільства в цілому.

Вважаємо, що розв'язання зазначених проблем тісно пов'язане з необхідністю удосконалення механізмів формування та реалізації регіональної соцполітики, налагодження чіткого контролю за її результатами та наслідками, що, у свою чергу, вимагає суттєвого покращення відповідної системи інформаційного та організаційного забезпечення.

4. Під час вивчення міжнародного досвіду, виявлено, що практика країн ЄС показує, що система соцзахисту населення у демократичному суспільстві ґрунтується на трьох складових: вільній ринковій економіці, демократично обраній владі і добровільних громадянських інститутах. Однак після світової фінансової кризи 2008 р. в країнах ЄС відбувається зменшення соцпослуг.

Оскільки соцполітика залежить від економічного розвитку країни, в світі отримали поширення три моделі соціального розвитку держави: «ліберальна, або англосаксонська», «консервативна, або континентально-європейська» та «соціально-демократична, або скандинавська»

Ліберальна модель соцполітики (реалізується в США, Великобританії, Канаді, Австралії, Японії тощо) ґрунтується на наявності у суспільній свідомості віри в регулюючі можливості ринку та розвинутою системою приватної благодійності.

Консервативна модель отримала розповсюдження в Німеччині, Австрії, Італії, Франції, Голландії. Модель основана на правовому регулюванні системи соцзабезпечення і включає: «природне право на роботу», «соціальне страхування як основу соціальної безпеки» та «соціальне страхування згідно з доведеною потребою із фондів поза соціальним страхуванням».

У скандинавській (соціально-демократичній) моделі провідна роль у соцзахисті належить державі, що забезпечує громадянам країни базові виплати з державного й місцевого бюджетів, сформованих за рахунок податків і втілена в країнах північної Європи – Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, а також у Нідерландах і Швейцарії.

На жаль, в Україні не має чітко визначеної концепції соцполітики, тому що існує надмірна заполітизованість українського суспільства.

Отже, врахування світового досвіду побудови «концепції соцдержави», дозволяє розробити систему соцзахисту в Україні й наблизити її до стандартів країн ЄС. Однак її побудова в Україні наштовхується на відсутність кваліфікованих фахівців, дезінтеграцію суспільства, загрозу конфліктів, руйнування основ соціальної стабільності.

Як загальний висновок можна зазначити, що все очевиднішою стає ключова роль соціальної і гуманітарної складової в модернізації державного управління на регіональному/місцевому рівні з метою призупинення деструктивних соціогуманітарних процесів та створення підґрунтя для подальшого дієвого забезпечення соціальних і культурних прав людини, розвитку системи соціальних відносин, гарантій соціальної безпеки та підвищення якості життя населення, вирівнювання соціогуманітарного розвитку регіонів, нарощування соціогуманітарного потенціалу українського суспільства в цілому.

Вважаємо, що розв'язання зазначених проблем тісно пов'язане з необхідністю удосконалення механізмів формування та реалізації державної соціальної політики на регіональному/місцевому рівнях і забезпечить підвищення її ефективності та покращення соціального захисту тих, хто цього потребує.

Тези доповідей на науково – практичних конференціях

1. Радченко Т.М. Становлення та розвиток соціального захисту Миколаївської територіальної громади. «Могилянські читання – 2021: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»: XXIV Всеукраїнська науково-практична конференція: тези доповідей наукової конференції «Могилянські читання – 2021: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та

регіональний аспекти». Миколаїв. Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. С.120-123

АНОТАЦІЯ

Радченко Т.М. Організація соціального захисту Миколаївської територіальної громади в умовах децентралізації - кваліфікаційна робота за другим рівнем вищої освіти (магістр).

За нинішніх умов глобалізації пріоритети розвитку людини та забезпечення високої якості життя населення є визначальними чинниками загальнолюдського прогресу. Жодній державі світу ще не вдалося досягнути вагомих показників рівня та якості життя без радикального підвищення життєвих стандартів й ефективних інвестицій у людський та соціальний капітал.

Усебічний розвиток людського фактора та розбудова ефективної системи соціальних взаємозв'язків стають ключовою передумовою формування стратегічних переваг країн у сучасному глобальному конкурентному середовищі. З огляду на це, вагомого значення для високопродуктивного відтворення інтелектуальної функції людини, соціалізації економічного життя загалом набуває соціальна політика держави як один із найважливіших напрямів державного регулювання.

Сучасна конституційна побудова Української держави орієнтована насамперед на формування соціальної державності, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечать гідне існування та вільний розвиток людини. Втілення в життя такої соціальної політики вимагає об'єднання зусиль усіх гілок та рівнів публічної влади, а також широкої підтримки з боку громадянського суспільства.

Дослідження присвячено теоретичному обґрунтуванню сутності, змісту й процесів організації соціального захисту Миколаївської територіальної громади в умовах децентралізації.

Виявлено, що однією з проблем залишається реформування системи

соціального захисту, обслуговування та надання допомоги малозабезпеченим верствам населення. Воно має спрямовуватись на розроблення нових механізмів реалізації чинних законодавчих актів з питань соціальної політики, послідовне здійснення заходів щодо розвитку та зміцнення системи соціального захисту, вдосконалення механізму фінансування, надання державної соціальної допомоги, що забезпечить гарантований рівень соціального захисту малозабезпечених верств населення.

Охарактеризовано основні наукові підходи щодо дослідження організації соціального захисту та нормативно-правове забезпечення процесів формування та реалізації державної соціальної політики.

Досліджено проблеми становлення та розвитку соціального захисту в територіальних громадах України та міжнародний досвід організації соціального захисту в територіальній громаді.

З'ясовано аналіз та удосконалення системи організації соціального захисту в Миколаївській міській територіальній громаді та шляхи розбудови ефективної системи соціального захисту в громадах України.

Ключові слова: соцзахист, соцполітика, соцахищеність, соцзміст, державна соціальна політика, соцсфера.

SUMMARY

Radchenko T.M. The organization of social protection of the Nikolaev territorial community in the conditions of decentralization - qualifying work on the second level of higher education (master).

Under the current conditions of globalization, the priorities of human development and ensuring a high quality of life are determinants of human progress. No country in the world has yet managed to achieve significant indicators of living standards and quality without a radical increase in living standards and effective investment in human and social capital.

The comprehensive development of the human factor and the development of

an effective system of social relations are key prerequisites for the formation of strategic advantages of countries in today's global competitive environment. In view of this, the social policy of the state as one of the most important areas of state regulation is of great importance for the highly productive reproduction of the intellectual function of man, the socialization of economic life in general.

The modern constitutional construction of the Ukrainian state is focused primarily on the formation of social statehood, whose policy is aimed at creating conditions that will ensure a dignified existence and free human development. The implementation of such a social policy requires the combined efforts of all branches and levels of government, as well as broad support from civil society.

The research is devoted to the theoretical substantiation of the essence, content and processes of the organization of social protection of the Mykolayiv territorial community in the conditions of decentralization.

It was revealed that one of the problems remains the reform of the system of social protection, services and assistance to the poor. It should be aimed at developing new mechanisms for implementing existing legislation on social policy, consistent implementation of measures to develop and strengthen the social protection system, improve the funding mechanism, provide state social assistance that will ensure a guaranteed level of social protection for the poor.

The main scientific approaches to the study of the organization of social protection and regulatory support of the processes of formation and implementation of state social policy are described.

The problems of formation and development of social protection in the territorial communities of Ukraine and the international experience of the organization of social protection in the territorial community are studied.

The analysis and improvement of the system of organization of social protection in the Mykolayiv city territorial community and ways of building an effective system of social protection in the communities of Ukraine are clarified.

Key words: social protection, social policy, co-protection, social content, state social policy, social sphere.